

OILADA OTA-ONA HAMDA BOLALARNING MULKIY HUQUQ VA MAJBURIYATLARINING HUQUQIY TARTIBGA SOLINISHI!

*Chirchiq Shahar adliya bo'limi
FHDY mudirasi Y.R.Raxatova*

Annotatsiya

Mazkur maqolada oilaviy munosabatlarda ota-onalar va bolalarning mulkiy huquq hamda majburiyatlarini huquqiy tartibga solish masalalari tahlil qilinadi. Oila jamiyatning asosiy bo'g'ini sifatida nafaqat ma'naviy, balki iqtisodiy munosabatlarning ham markazi hisoblanadi. Shu sababli oilada mulkiy munosabatlarning qonuniy asosda tartibga solinishi oila a'zolarining huquq va manfaatlarini himoya qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada ota-onalarning voyaga yetmagan bolalarni moddiy ta'minlash majburiyati, bolalarning mulkiy huquqlari, aliment munosabatlari hamda oilaviy mulkning huquqiy maqomi ilmiy-huquqiy jihatdan yoritilgan.

Kalit so'zlar: oila, ota-ona, bola, mulkiy huquqlar, mulkiy majburiyatlar, aliment, oilaviy huquq, mulk, qonunchilik.

Oila har qanday jamiyatning eng muhim ijtimoiy instituti hisoblanadi. Oilaviy munosabatlarning barqarorligi va mustahkamligi ko'p jihatdan oila a'zolarining huquq va majburiyatlari qonun bilan aniq belgilanganligiga bog'liq. Ota-onalar va bolalar o'rtasidagi munosabatlar nafaqat shaxsiy, balki mulkiy xarakterga ham ega bo'lib, ular amaldagi oilaviy qonunchilik bilan tartibga solinadi. Ayniqsa, voyaga yetmagan bolalarning iqtisodiy manfaatlarini himoya qilish davlatning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

Ota-onalarning mulkiy huquq va majburiyatlari

Ota-onalar o'z farzandlarini voyaga yetgunlariga qadar moddiy jihatdan ta'minlash majburiyatiga ega. Ushbu majburiyat bolaning oziq-ovqat, kiyim-kechak, ta'lim, sog'liqni saqlash va boshqa zarur ehtiyojlarini qondirishni o'z ichiga oladi. Ota-onalarning bolani ta'minlash majburiyati nikohning mavjudligi yoki bekor qilinganligidan qat'i nazar saqlanib qoladi. Agar ota-onalardan biri bolani moddiy ta'minlashdan bosh tortsa, qonunchilikka muvofiq aliment undirish chorasi qo'llaniladi. Aliment voyaga yetmagan bolaning manfaatlarini himoya qilishning muhim huquqiy vositasi hisoblanadi. Shuningdek, ota-onalar bolalarning mol-mulkini boshqarishda ularning manfaatlarini ko'zlab harakat qilishlari lozim. Bolaga tegishli

mol-mulkdan foydalanish jarayonida ota-onalar vasiylik va homiylik organlarining talablariga rioya etishlari zarur¹.

Bolalarning mulkiy huquqlari

Bolalar mustaqil mulkiy huquqlarga ega bo'lgan subyektlar hisoblanadi. Ular hadya, meros, stipendiya, nafaqa yoki boshqa qonuniy manbalar asosida mol-mulkka egalik qilishlari mumkin. Bolaga tegishli mol-mulk uning shaxsiy mulki hisoblanib, ota-onalarning mulkidan alohida e'tirof etiladi.

Voyaga yetmagan bolaning mulkiy huquqlariga quyidagilar kiradi:

- mulkka egalik qilish huquqi;
- meros olish huquqi;
- hadya qilingan mol-mulkka egalik qilish huquqi;
- aliment olish huquqi;
- nafaqa va boshqa ijtimoiy to'lovlarni olish huquqi;
- o'z manfaatlarini himoya qilish huquqi.

Bolalar ota-onalarining mulkiga egalik qilmaydilar, xuddi shuningdek ota-onalar ham bolalarning mulkiga egalik huquqiga ega emaslar. Biroq ular qonunda nazarda tutilgan hollarda birgalikda foydalanish huquqiga ega bo'lishlari mumkin².

Aliment munosabatlarining huquqiy ahamiyati

Aliment oilaviy huquqning muhim institutlaridan biri bo'lib, voyaga yetmagan bolalarning moddiy ta'minotini kafolatlaydi. Aliment to'lash majburiyati ota-onaning farzand oldidagi konstitutsiyaviy va axloqiy burchidan kelib chiqadi. Alimentning asosiy maqsadi bolalarning normal yashashi, ta'lim olishi va rivojlanishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishdan iborat. Aliment miqdori sud tomonidan yoki ota-onalar o'rtasidagi kelishuv asosida belgilanishi mumkin.

Oila a'zolari mulkining huquqiy maqomi

Oilada ota-onalar va bolalarning mulki mustaqil mulkiy obyekt sifatida qaraladi. Er-xotinning nikoh davrida orttirgan mol-mulki odatda ularning umumiy birgalikdagi mulki hisoblanadi. Biroq bolalarning shaxsiy mol-mulki ushbu umumiy mulk tarkibiga kirmaydi. Oilaviy mulkiy munosabatlarning aniq tartibga solinishi mulk yuzasidan kelib chiqishi mumkin bo'lgan nizolarning oldini olishga xizmat qiladi. Ayniqsa, nikoh bekor qilingan hollarda bolalarning mulkiy manfaatlarini himoya qilish ustuvor ahamiyat kasb etadi.³

Xorijiy tajriba va uning ahamiyati

¹ Yuldashev J., Oilaviy huquq. – Toshkent: Adolat, 2023

² O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi

³ Xolmuminov A. Oilaviy-huquqiy munosabatlarning dolzarb masalalari. – Toshkent, 2021

Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, bolalar huquqlarini himoya qilishning samarali mexanizmlari mavjud bo'lganda oilaviy nizolar soni kamayadi va aliment to'lovlari o'z vaqtida amalga oshiriladi.

Masalan, ayrim davlatlarda alimentni vaqtincha davlat to'lab beradi va keyinchalik qarzdordan undiradi. Shuningdek, bolalarning mulki bilan bog'liq bitimlar maxsus davlat organlari nazoratidan o'tkaziladi. Ushbu tajribalarni milliy qonunchilikka mos ravishda joriy etish ijobiy natijalar berishi mumkin.

Oilaviy qonunchilikni takomillashtirish istiqbollari

Ota-onalar va bolalarning mulkiy huquqlarini yanada samarali himoya qilish maqsadida quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

1. Aliment to'lovlari nazorat qilishning yagona elektron tizimini yaratish.
2. Voyaga yetmagan bolalar mulkini boshqarish ustidan nazoratni kuchaytirish.
3. Oilaviy nizolarni sudgacha hal etishning mediatsiya mexanizmlarini keng joriy etish.
4. Bolalar manfaatlariga zarar yetkazuvchi harakatlar uchun javobgarlik choralarini kuchaytirish.
5. Oila huquqi sohasida aholining huquqiy madaniyatini oshirishga qaratilgan dasturlarni kengaytirish.

XULOSA

Oilada ota-onalar va bolalarning mulkiy huquq hamda majburiyatlari qonunchilik bilan aniq belgilangan bo'lib, ularning asosiy maqsadi oila a'zolarining qonuniy manfaatlarini himoya qilishdan iboratdir. Ota-onalar farzandlarini moddiy ta'minlash, ularning mol-mulkini oqilona boshqarish majburiyatiga ega bo'lsa, bolalar mustaqil mulkiy huquqlarning egasi sifatida e'tirof etiladi. Oilaviy munosabatlarda mulkiy huquqlarning samarali himoya qilinishi jamiyatda huquqiy barqarorlik va ijtimoiy adolatni ta'minlashning muhim omillaridan biridir.

So'zimiz oxirida yana bir muhim ma'lumotni sizlarga ulashishlikni lozim deb topdik muhim e'lon shundan iboratki bugungi kunda farzand ko'rgan ota onalar farzandlarining tug'ilganlik haqida guvohnomasini rasmiylashtirish uchun ishdan yoki boshqa mashgu'lotdan ajralgan holda tuman Shahar FDHY organlariga kelib navbat kutib rasmiylashtiradi ammo hozirgi kunda ko'plab davlat xizmatlari soddalashtirilmoqda va ular onlayn ravishda fuqarolarga taqdim qilinmoqda ular orasida tug'ilganlik haqida guvohnomani ham onlayn uydan va ishdan ajralmagan holda my.gov.uz hamda Adliya plus ilovalari orqali ariza to'ldirgan holda ariza yubiorasiz va pochta xizmatini belgilab arizani yubrsangiz sizga 1 ish kun mobaynida

xizmat ko'rsatilib uyingizga olib boirib berishadi va to'lov miqdori ham 10% kam to'lov amalga oshirasiz!

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
2. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi.
3. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi.
4. Yuldashev J., Oilaviy huquq. – Toshkent: Adolat, 2023.
5. Rahmonqulov H.R. Oila huquqi nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent, 2022.
6. Xolmuminov A. Oilaviy-huquqiy munosabatlarning dolzarb masalalari. – Toshkent, 2021.